

RIALEDA

POESÍA DA NATUREZA

Bibliotecas Públicas
Municipais

1º Premio Nacional María Moliner 2011
Premio Fomento da Lectura LIBER 2017

Concello de Oleiros

RIALEDA

POESÍA DA NATUREZA

Biblioteca Central Rialeda

Bibliotecas Públicas
Municipais
1º Premio Nacional María Moliner 2011
Premio Fomento da lectura LIBER 2017

Concello de Oleiros

Autoría:

Biblioteca Central Rialeda
 María Luz Corral Uzal
 Josefina Mosquera Roel
 Miguel Sánchez Mosquera

Coordinación:

Mª Luz Corral Uzal

Introdución e edificio:

Biblioteca Central Rialeda. Mª Luz Corral Uzal

Textos das árbores e arbustos:

Josefina Mosquera Roel

Fotografías e deseño:

Miguel Sánchez Mosquera
 Excepto a fotografía da pax. 10

Selección das poesías:

Biblioteca Central Rialeda

Normalización lingüística:

Lucía Filloy

Edición:

Sistema de Bibliotecas Públicas Municipais de Oleiros

Depósito Legal:

C 2057-2023

Autoras/es das poesías por orde de aparición:

Manuel María
 Xavier Seoane
 Pilar Pallarés
 Helena Villar Janeiro
 Cesáreo Sánchez Iglesias
 Xohana Torres
 Luis Cernuda
 Rosalía de Castro
 Rafael Alberti
 Luz Pozo Garza
 Olga Patiño Nogueira
 Federico García Lorca
 Yolanda Castaño
 Antonio García Teijeiro
 Gabriela Mistral
 Antonio Gamoneda
 Gloria Fuertes
 Octavio Paz
 Concha Blanco
 Gerardo Diego

ÍNDICE

Sáúdo do alcalde	5	Ligustro de China. <i>Ligustrum lucidum</i>	36
Introdución	7	Loureiro. <i>Laurus nobilis</i>	38
O edificio e a biblioteca	8	Loureiro real. <i>Prunus laurocerasus</i>	40
O xardín	15	Magnolia caduca. <i>Magnolia soulangeana</i>	42
Abeleira. <i>Corylus avellana</i>	16	Magnolio. <i>Magnolia grandiflora</i>	44
Ailanto. <i>Ailanthus altissima</i>	18	Nogueira. <i>Juglans regia</i>	46
Camelia. <i>Camellia japonica</i>	20	Palmeira das Canarias. <i>Phoenix canariensis</i>	48
Castiñeiro. <i>Castanea sativa</i>	22	Pereira. <i>Pyrus communis</i>	50
Cedro do Himalaia. <i>Cedrus deodara</i>	24	Pitóspero. <i>Pittosporum tobira</i>	52
Cerdeira. <i>Prunus avium</i>	26	Rosa de Siria. <i>Hibiscus syriacus</i>	54
Espiño branco. <i>Crataegus monogyna</i>	28	Tileiros. <i>Tilia cordata</i>	56
Figueira. <i>Ficus carica</i>	30	Relación de poemas polo título	59
Iuca xigante. <i>Yucca elephantipes</i>	32	Bibliografía	61
Laranxeira. <i>Citrus aurantium</i>	34		

SAÚDO DO ALCALDE

O Goberno municipal procurou ao longo dos anos a protección do medio ambiente, a conservación do patrimonio arquitectónico, a difusión da cultura e o fomento da lectura. Nas diversas parroquias do municipio realizáronse parques e xardíns, preserváronse os espazos naturais, recuperouse e protexeuse o patrimonio arquitectónico, abríronse casas da cultura e casas do pobo e creáronse bibliotecas para poñer a disposición de toda a poboación.

Nesta publicación únense medio ambiente e literatura e con ela queremos amosar e dar a coñecer as árbores e arbustos do xardín da Biblioteca Central Rialeda, ademais de explicar algunhas das principais características arquitectónicas do fermoso edificio no que está situada.

Oleiros é un lugar dotado dunha gran beleza natural e con múltiples instalacións para o benestar, a convivencia e o deleite das persoas, desexamos que a través da nosa rede de espazos públicos gocese deste concello que posúe unha excelente calidade ambiental e unha forte infraestrutura cultural.

Ángel García Seoane
Alcalde do Concello de Oleiros

INTRODUCCIÓN

A Biblioteca Central Rialeda está situada nun fermoso edificio modernista, proxectado no ano 1912 polo arquitecto coruñés Rafael González Villar, e rodeada dun agradable xardín con gran diversidade de árbores e arbustos, no que destacan un cedro do Himalaia (*cedrus deodara*) e frondosos tileiros (*tilia cordata*). Son especies variadas, desde castiñeiros (árbores presentes en Galicia desde hai moitos anos) ata outras que, pese a ter a súa orixe noutros lugares, están moi adaptadas ao noso territorio, como son as camelias ou os magnolios.

Rialeda é o nome desta finca e casa, denominación que lle deu o propio arquitecto. É a unión de dous termos: ría e leda.

Esta biblioteca é a cabeceira do Sistema de Bibliotecas Públicas Municipais do Concello de Oleiros formado por: Biblioteca Central Rialeda localizada en Perillo, Biblioteca Pública Municipal e Centro de Documentación da Muller Rosalía de Castro en Santa Cruz, Biblioteca Pública Municipal Mª José Trincado en Mera, Biblioteca Pública Municipal Mª José Ruso en Dorneda, Biblioteca Pública Municipal Manuel María en Oleiros, Biblioteca Pública Municipal Ánxel Fole en Nós e Biblioteca Pública Municipal Xograr Mendiño en Lorbé. Posúen, en total, 432 postos de lectura en sala, un fondo bibliográfico de 167.513 libros, 13.737 DVD (películas e documentais), 4.326 CD, 1.139 documentos electrónicos e 2.843 doutros materiais especiais, 234 títulos de publicacións periódicas abertas, 36 ordenadores con acceso a Internet para consulta pública e gratuíta, 10 impresoras de uso público e WIFI en todas as bibliotecas, para servir a unha poboación de 38.296 habitantes (datos do 09/02/2023).

Esta publicación ten como obxectivos esenciais dar a coñecer, dunha forma sinxela, o edificio, as árbores e os arbustos desta finca e axudar a distinguir mellor as súas principais características.

Desexamos que todas as persoas utilicen esta biblioteca, participen nas actividades culturais e de fomento da lectura e que paseen polo xardín gozando da súa beleza, ao mesmo tempo que aporta

numerosos beneficios ao benestar, ofrece unha maior calidade de vida e axuda a mellorar a saúde física, mental e emocional. As plantas realizan funcións esenciais para todos os seres vivos, forman parte da biodiversidade e representan un valioso patrimonio natural e cultural que compe coidar e protexer. As árbores inspiraron a escritores e artistas de todos os tempos, foron veneradas durante miles de anos e integran algúns dos nosos mitos e lendas.

Debido a que queremos unir natureza e poesía, preséntase unha fotografía de cada especie vexetal xunto coa súa descrición (orixe, tipo de tronco, follas, froitos...) acompañada dun poema seleccionado da obra de diversos escritores e escritoras. Desexamos potenciar a cultura de unir ciencia e literatura e invitamos a que nos visiten e se recreen neste apracible parque.

O edifício e a biblioteca

O edificio

Rialeda é un edificio modernista catalogado como patrimonio histórico-artístico municipal. Unha casa singular, moi atrevida para o seu tempo, inspirada no movemento europeo da Secesión Vienesa, adaptada aos gustos da nacente burguesía urbana que comezaba a construír espléndidas casas de campo.

Obra do arquitecto coruñés Rafael González Villar (A Coruña, 6 de outubro de 1887 – 11 de marzo de 1941), un dos máximos expoñentes da arquitectura modernista en Galicia. Foi o número un da súa promoción, polo que lle concederon unha beca de viaxe de fin de estudos que o levou a París, Bruxelas e Bruxas. En marzo de 1912 casa con Antonia Sáinz de Varanda Lavagge. A primeira actuación profesional na Coruña corresponde a outubro de 1912, cando redactou o proxecto do *Kiosco Alfonso*. Entre 1912 e 1913 proxectou as casas familiares de Rialeda e Limiñón. Rialeda deseñouna como segunda residencia

Detalle da situación do edificio antes da restauración

do matrimonio, co obxectivo de que fose un agasallo para a súa dona, pero aos dezasete meses de casarse, en agosto de 1913, falece a súa esposa sen poder vela finalizada, polo que non foi utilizada como vivenda de veraneo. Por este motivo, nos anos vinte converteuna nun restaurante de luxo, onde se deu cita a máis selecta burguesía coruñesa. Uns anos despois vendeuna, converténdose en vivenda privada, máis tarde en residencia das monxas mercedarias, logo volve ser vivenda e actualmente é biblioteca. O último propietario deixouna nun completo abandono, e incluso soportou un incendio que lle ocasionou un gran deterioro arquitectónico. No ano 1993 pasou a propiedade municipal a raíz dun

convenio urbanístico. O Concello de Oleiros reconstruíuna e restaurouna a través de dúas Escolas Taller nas que participaron 100 alumnos/as. Inaugurouse como biblioteca en 1998.

Seguindo a periodización de Antonio Garrido Moreno sobre as construcións do arquitecto coruñés, Rialeda pertence á segunda etapa creativa do autor (1912-1919), na que persegue un claro estilo persoal con influencias das tendencias europeas do momento: a Arquitectura Montañesa, que suporá un inicio da nova estética rexionalista, xunto con aspectos da arquitectura do norte de Italia e da Secesión Vienesa. Elabora unha arquitectura enfática, sobria e xeométrica. Potenciou a creación dunha nova arquitectura que representase as características expresivas propias do territorio galego.

Moitos elementos característicos iniciados en Rialeda identificarán a súa obra posterior e rebelan a súa influencia múltiple:

- Emprego de mampostería na zona inferior do edificio a modo de zócalo.
- Utilización de fachadas apuntadas e terminadas en piñón (este recurso é usado exclusivamente en Rialeda), que pode estar influenciado pola súa estadía en Bruxas.
- Uso do azulexo como elemento decorativo, que utilizará con frecuencia en proxectos posteriores.
- Os aleiros da torre e fachada principal que poden estar influenciados por modelos europeos ou pola arquitectura montañesa.
- Gran cantidade de motivos que apuntan á tendencia vienesa en Rialeda: volumes claros e contundentes, vanos estreitos e esveltos creando repeticións seriadas, azulexos, etc.
- Rialeda ten unha formulación escenográfica na concepción da fachada e na decoración dos interiores. O acceso desde o que era a entrada principal consiste nunha escalinata de dous tramos en ángulo recto que crea un efecto sorpresa: casa e xardín vense só ao coroar os últimos pasos da escaleira.
- Sensación externa de mobilidade e variación volumétrica creadas pola alternancia dos encontros das esquinas do edificio en curvas e ángulo, potenciadas polos corpos a diferentes alturas e a utilización de balcóns en voladizo.

Vai avanzar en Rialeda un repertorio de elementos arquitectónicos que utilizará frecuentemente en obras futuras onde é evidente a influencia da arquitectura europea de diferentes procedencias.

González Villar acada en 1915 a Segunda Medalla de Honor na Sección de Arquitectura da Exposición Nacional de Bellas Artes de Madrid (a 1ª quedara deserta). Participa activamente na vida social coruñesa. Foi presidente da Academia Provincial de Bellas Artes (hoxe Real Academia de Bellas Artes Nuestra Señora del Rosario) desde 1927 ata finais de 1940, data na que pon o seu cargo a disposición da entidade por motivos de saúde. En 1934 opta a unha praza de profesor na Escola de Artes e Oficios da Coruña, traballo que exercerá ata a súa morte. En febreiro de 1940 é nomeado arquitecto municipal interino do Concello da Coruña, cargo ao que renuncia a principios de setembro tamén por problemas de saúde. A finais de 1940 é proposto e elixido para a cadeira número 12 da Real Academia Galega, da que non chegou a tomar posesión. Falece o 11 marzo de 1941.

Rialeda como biblioteca

Esta singular construción é, desde o 21 de novembro de 1998, sede da Biblioteca Central Rialeda, cabeceira do Sistema de Bibliotecas Públicas Municipais do Concello de Oleiros, que recibiu, ao longo dos anos, diversos premios en recoñecemento ao seu labor de difusión e fomento da lectura:

- * *“Premio Fomento de la Lectura a bibliotecas abiertas al público LIBER 2017”*, concedido pola Federación de Gremios de Editores de España.
- * *1º Premio “María Moliner 2011 al mejor proyecto de animación a la lectura en municipios de entre 20.001 y 50.000 habitantes”*, concedido polo Ministerio de Educación, Cultura y Deporte.
- * *“Buenas prácticas”* no VII Congreso Nacional de Bibliotecas Públicas 2014, celebrado en Badajoz, pola actividade Ler para Saber.
- * Premio *“Irmandade do Libro”* 2012, na modalidade de Fomento da Lectura, concedido pola Federación de Libreiros de Galicia, na súa XXI edición, celebrada en Lalín.
- * Boas prácticas na Rede de Bibliotecas de Galicia, no ano 2011, por *Lecturas refrescantes*.
- * Premio *“Irmandade do Libro”* 2009, na modalidade de Fomento da Lectura, concedido pola Federación de Libreiros de Galicia na súa XVIII edición,

celebrada en O Carballiño.

- * Finalista e Mención Especial do Premio María Moliner, na categoría de *Animación a la Lectura*”, concedida polo Ministerio de Cultura, en 2008.
- * Mención Especial do Premio María Moliner, na categoría de *Animación a la Lectura*, concedida polo Ministerio de Cultura, en 2007.
- * Seleccionada na Campaña María Moliner, na categoría de *Animación a la Lectura*, polo Ministerio de Cultura, en 2023, 2022 e anos anteriores en que foi convocada e que se presentaron.
- * Premio no Concurso “Abril, Mes dos Libros”, concedido pola Consellería de Cultura da Xunta de Galicia, nos anos 2007 e 2008.

Ademais desta fermosa obra de arquitectura, a Biblioteca Central Rialeda alberga, na sala infantil, un mural realizado, no ano 2009, polo ilustrador e prestixioso autor de banda deseñada Miguelanxo Prado.

O XARDÍN

ABELEIRA

Corylus avellana

Arbusto ou pequena árbore de ata 9 metros de altura.

Os troncos e as pólas nacen cerca do chan, teñen a codia lisa, de cor parda clara.

As follas son caducas, redondeadas con bordos serrados, e acaban en punta. A súa cor é verde clara e están recubertas dunha lixeira capa de pelos.

As flores nacen antes que as follas, a primeiros da primavera. Son monoicas con amentos de sexo diferenciado: os masculinos de cor amarelo pálido de entre 5 e 12 centímetros de longo. Os femininos moi pequenos e practicamente ocultos nas xemas das que xorden os estilos de cor vermello.

O froito é a abelá rodeada dunha especie de casco de cor verde primeiro e logo acastañado.

A semente madura a remates do verán ou primeiros de outono. Son comestibles e son moi ricas en aceite.

Cultívase desde varios séculos antes de Cristo, aínda que maioritariamente é unha árbore silvestre.

As varas da árbore utilízanse para facer cestos e toneis.

Das sementes extráese un aceite que se usa na alimentación, para elaboración de perfumes, pinturas e xabón.

BIOGRAFÍA DUNHA FOLLA

Agromou a folla. Naceu para ollar con asombro ao universo e para clarificar á Primavera.

Escoitou a música enfebrecida e delicada dos paxaros. Tremeu de desexo e de paixón cos agarimos mainos e sutís da brisa recendente e invisíbel.

Contemplou envido a máxica floración de todo canto existe. Deuse ao estío.

Ao chegar o Outono desprendeuse da árbore que a ataba e, sen máis, botouse mundo adiante.

Manuel María *Oráculo para cabaliños do demo*

AILANTO

Ailanthus altissima

Chámaselle árbore do ceo polo tamaño que chega a ter.

É unha árbore orixinaria de China utilizada nos xardíns públicos, no sur de Europa coma árbore ornamental. O tronco é recto, coa codia agrisada e con estrías verticais.

As súas follas son compostas, moi longas: de ata un metro. Teñen de 10 a 30 folíolos duns 10 a 12 centímetros cada un elíptico. É unha folla “paripinnada”: cun número par de folíolos. Os folíolos son grandes, de bordos enteiros, de cor verde brillante na face e máis pálidos e mate no envés.

As flores son moi pequenas; agrúpanse en acios. A polinización é entomógama. Na primavera os ailantos, despois da floración, énchense de froitos, que forman grandes acios.

Os froitos son sámaras (con ás) de cor verde que van mudando a púrpura e na madureza gris clara. A semente está situada no centro da sámara.

A árbore é utilizada coma ornamental. A súa madeira é apta para a carpintería e a ebanistería. As follas serven de alimento a un verme de seda (*Samia cynthia*).

DA ÁRBORE

Mira esa árbore, cántico do día,
urogalo de luz, xasmín nevado:
cómo ergue o seu laio deslumbrado
na brancura máis alta e fuxidía.

Cómo alza a súa seiva na harmonía
do ceo nuamente coroadado
do diadema do sol, reino dourado
do corazón do inmenso mediodía.

Por ela a terra se ergue ao firmamento,
por ela o froito é unha estrela viva,
por ela canta en sementeira o vento.

Exhalación fugaz, ansia votiva,
brinde, ergueita copa, longo alento
dunha celeste e inmortal deriva.

Xavier Seoane *Vagar de amor e sombra*

CAMELIA

Camellia japonica

A camelia é un arbusto ou pequena árbore perennifolia que pode acadar os 10 metros de altura. As súas follas son coriáceas de cor verde escura brillantes, aguzadas e de bordos enteiros ou lixeiramente serrados.

As flores son grandes, con cinco sépalos e cinco pétalos. Téñense conseguido híbridos con dobre ou múltiple corola e gran cantidade de pétalos. As cores das flores varían do branco ao vermello pasando polo rosa e incluso manchadas nesas tonalidades.

As camelias teñen os dous órganos reprodutores masculino e feminino na mesma flor. Así o seu pole non ten que viaxar moito para a polinización.

A primeira camelia da que se teñen referencias en Europa foi en Inglaterra. Foi cultivada en Essex polo Lord Robert Petre en 1739. O seu xardineiro, James Gordon, foi o primeiro en comercializar camelias en occidente.

As camelias máis antigas que se coñecen en Galicia son as do parque Castrelos, en Vigo de 1860.

Autores como Rosalía de Castro, Curros Enríquez, Eduardo Pondal, Emilia Pardo Bazán, Fernández Flórez ou Álvaro Cunqueiro mencionan as camelias nas súas obras.

É a árbore de xardinería por excelencia nas Rías Baixas. Hai en Galicia un circuío de xardíns, vencellados á cultura da camelia, de interese histórico e artístico.

DA RUÍNA da razón nace a palabra

que busca regresar, romper o cerco:

o pexegueiro, o dafne,
o loureiro común, unha roseira brava,
o camelio, o romeu,
a pedra de alicerzar que foi asento,
os carreiros de xabre,
o incendio da memoria
mentres se parte o esternón da casa.

Pilar Pallarés *Tempo fósil*

CASTIÑEIRO

Castanea sativa

O castiñeiro común é unha árbore caducifolia, o que quere dicir que as súas follas caen no outono e a árbore queda espida no inverno.

É unha árbore autóctona galega, que xa estaba presente en Galicia hai uns 20.000 anos.

As follas son alternas, lanceoladas e dentadas.

No outono as follas vólvense amarelas e despois pardo-escuras.

As flores son unisexuais: as masculinas reciben o nome de amentos; as femininas, na base dos amentos, xeralmente en trías dentro dunha roseta de espiñas. Florece entre maio e xuño.

A polinización é entomógama, realízana os insectos.

Os froitos son as castañas que se atopan dentro dun ourizo.

O principal uso do castiñeiro é a obtención de madeira. Outro dos aproveitamentos é a utilización do seu froito como alimento, tanto para as persoas coma para os animais. Perden importancia na dieta coa chegada da pataca.

Os castiñeiros, árbores centenarias en Galicia, sempre se asociaron ao ciclo vital.

Di a tradición galega que as castañas simbolizan a alma dos defuntos e que, con cada froito que se come, na festa do magosto, unha alma é liberada do purgatorio e únese á celebración.

O SOUTO E A ESPERANZA

Nalgún instante lembrarás o souto
que deras por perdido
aquele en que as boquiñas de ouro dos castiñeiros
se abrían nos mencers do novembro infantil
e eras Carapuchiña
enchendo o caravelo con sorrisas de ourizo
que se baixaban perfumar no orballo.

E dentro das carocas centenarias
nas que ti te escondías dos ollos da paisaxe
escoitabas as sagas que contaban os gnomos
mentres sobre a madeira repicaba
a constancia do peto
e os primeiros lagartos tropezaban
coas follas engurradas que venceran
as lamas dos invernos.

[...]

Helena Villar Janeiro *Remontar o río*

CEDRO DO HIMALAIA

Cedrus deodara

O cedro do Himalaia é o rei dos cedros: o máis alto e señorial.

É unha árbore nobre que pode superar os 50 metros de altura. Conífera pinácea, de madeira olorosa e copa cónica ou vertical.

O seu tronco é recto coa codia gris escura, agretada. As pólas tenden a disporse en “pisos”. En ocasións coñécese como “cedro chorón” polas súas pólas secundarias que son colgantes.

As súas follas, en forma de agulla, asóciáanse en forma de pequenos pinceis: xorden dunha curta póla chamada “braquiblasto”.

Son de cor verde brillante, mantéñense na árbore todo o ano.

As flores masculinas, moi numerosas, son conos erectos e cilíndricos, miden de 6 a 9 milímetros de longo, suavemente perfumadas, de cor crema verdoso. Os conos femininos, as inflorescencias femininas, son menos numerosas, máis pequenas (dous centímetros). Normalmente son de cor verde clara, ás veces un pouco purpúreas.

Os froitos son cápsulas leñosas.

As piñas de 7-13 centímetros de lonxitude desintégranse cando maduran para lanzar sementes con ás.

Chove sombra e silencio
enevoirado silencio.

A túa face, a máscara absoluta
en que te pechas

para te manter a frote.

Descansas baixo do cedro
nos muros do Pazo.

Inconscientes

a mapoula e o lirio,

a beleza perdida.

De Ela envolve-me

a irreal presenza.

A súa cor esvacía-se

na caricia que non reteño.

Treme a miña man

na caricia ausente.

Cesáreo Sánchez Iglesias *Do olvido o río*

CERDEIRA

Prunus avium

Árbore caducifolia que pode acadar os 20-25 metros de altura.

A súa codia é lisa, delgada de cor marrón escura ou agrisada con manchas alongadas marróns claras.

A copa é ampla, piramidal, formada por pólas diverxentes.

As follas son simples, alternas, ovadas a oblongas co bordo dobremente serrado. Están agrupadas en pequenos feixes cun pecíolo duns 5 centímetros de lonxitude e con dúas glándulas avermelladas na base do limbo.

As flores aparecen entre abril e maio. Son hermafroditas, brancas, con cinco sépalos e cinco pétalos brancos. Os estames son múltiples. As flores forman feixes (umbelas) e na base teñen unha coroa de brácteas. A polinización lévana a cabo as abellas.

O froito é unha drupa de cor vermella negrexada, máis ou menos clara. Ten unha semente esférica e lisa. Madura cedo no ano, de sabor lixeiramente acedo nas variedades bravas.

É moi apreciada polos froitos (cereixas) que se consomen directamente ou en marmelada. Tamén se usan para facer viño de cereixas, por fermentación e licor (Kirsch) por destilación. A madeira da cerdeira é densa, dura, pesada e apréciase moito en ebanistería. Tamén se usa para a fabricación de mobles aínda que ten o inconveniente da tendencia que ten a curvarse. A carabuña ou óso contén cianuro de hidróxeno polo que a semente é altamente tóxica.

Mudan as árbores

e invoco a paz ao final de setembro.

Dilata a noite

un recendo de néveda,

o contorno dos racimos maduros,

o reino das mil sombras

cuxo reloxo astral non mide o tempo.

Na seguinte estación

cando aparece o vento e o varre todo,

¡que válido sinal

ese instante tan só

cando ti e mais eu

atopamos os pasos!

Xohana Torres *Poesía reunida (1957-2011)*

ESPIÑO BRANCO

Crataegus monogyna

É unha árbore de folla caduca, de 4 a 6 metros de altura con pólas espiñentas.

O seu tronco é recto coa codia grosa e parda.

Considérase mais ben un arbusto.

As follas son lampas de cor verde, lobuladas con tres lóbulos dentados no vértice. A face é de cor verde escura e o envés dunha tonalidade máis pálida.

Cando florea, na primavera a súa copa transfórmase nunha masa branco-rosada de gran beleza.

As flores son pequenas, de cor branca e reúnense en corimbos. Teñen 5 pétalos e desprenden unha agradable fragancia.

Os seus froitos son pequenos pomos de cor vermella, fariñentos, comestibles e conteñen cada un unha pebida.

A súa leña é un bo combustible. É moi empregada na decoración de xardíns e zonas verdes. En Francia foi importado de España para formar sebes vivas.

As flores son medicinais, tómanse en infusións. Son sedantes, baixan a tensión e tonifican o corazón e o sistema circulatorio.

As follas novas poden incluírse en ensaladas.

Na agricultura ao tratarse dunha especie con espiños e pólas pechadas utilízanse como barreiras naturais para impedir o paso de persoas ou animais.

LOS ESPINOS

Verdor nuevo los espinos
tienen ya por la colina,
toda de púrpura y nieve
en el aire estremecida.

Cuántos cielos florecidos
les has visto; aunque a la cita
ellos serán siempre fieles,
tú no lo serás un día.

Antes que la sombra caiga,
aprende cómo es la dicha
ante los espinos blancos
y rojos en flor. Vé. Mira.

Luis Cernuda *Antología poética*

FIGUEIRA

Ficus carica

Arbusto ou pequena árbore de folla caduca.

O xénero procede do latín FICUS, que deriva do grego SYCON, figo.

É unha especie, da comarca de Caria, en Asia Menor de onde procedían os mellores figos.

O tronco ten a codia lisa de cor gris cincenta.

As follas son grandes palmeado-lobuladas, con 3-5 lóbulos obtusos. A súa cor é verde escura na face e máis pálida no envés.

As flores, unisexuais, están encerradas no interior dun receptáculo carnoso en forma de pera situado sobre un pequeno pecíolo.

Os figos non son máis que estes receptáculos carnosos, engurrados e polposos. Os grans do interior son os verdadeiros froitos.

Das pólas, follas e froitos mana un látex branco ao romper.

Hai dúas colleitas no ano: unha na primavera, na que os figos se chaman “béveras” e son de cor escura ou violeta e a outra a remates do verán, con figos de cor verde clara.

Os figos frescos son recomendados como laxante debido ao seu elevado contido en fibra.

Deshidrátanse para que se conserven durante moito tempo.

ADIÓS RÍOS, ADIÓS FONTES

Adiós, ríos, adiós fontes
adiós regatos pequenos,
adiós vista dos meus ollos,
non sei cándo nos veremos.

Miña terra, miña terra,
terra donde me eu criei,
hortiña que quero tanto.
figueiriñas que prantei.

Prados, ríos, arboredas,
pinares que move o vento,
paxariños piadores,
casiña do meu contento.
[...]

Rosalía de Castro *Cantares gallegos*

IUCA XIGANTE

Yucca elephantipes

Planta arborescente, palmiforme e perennifolia.

É moi resistente e pode acadar os 8 metros de altura.

Ten o talo ramificado engrosado pola base que semella as patas dun elefante.

As follas son alongadas de 50 a 90 centímetros de longo, simples, sentadas, acintadas e de cor verde.

As flores son hermafroditas. Posúen 6 tépalos soldados na base, 6 estames e un ovario súpero con tres carpelos.

Xera unha inflorescencia en forma de panícula con flores acampanadas de cor crema clara.

Cultívase como planta de interior e os brotes tenros poden consumirse como verdura.

A súa flor, o izote ou itabo, é un símbolo nacional de El Salvador.

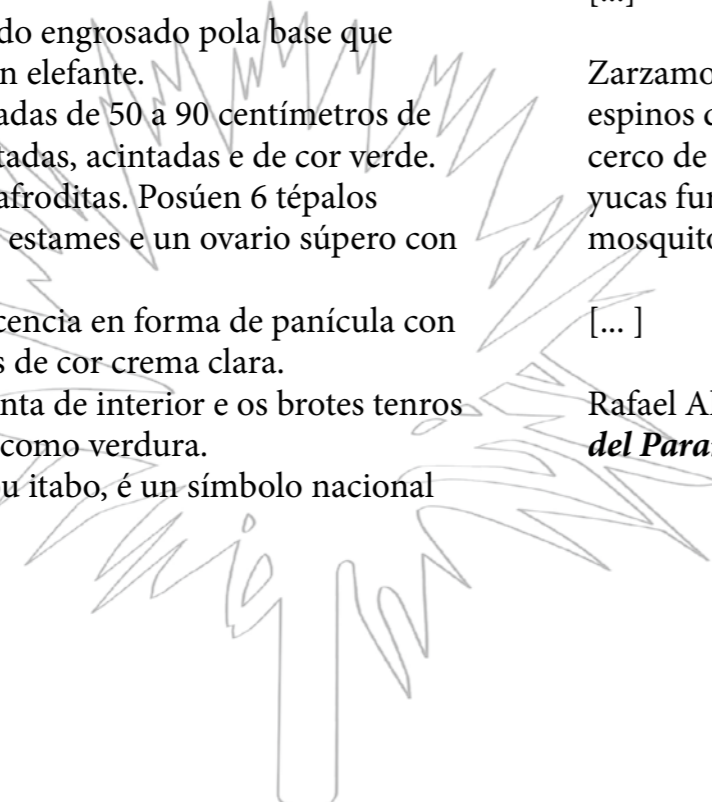
BALADA DE LOS MOSQUITOS

[...]

Zarzamoras voladoras,
espinos desesperados,
cerco de púas,
yucas furiosas,
mosquitos.

[...]

Rafael Alberti *Baladas y canciones del Paraná (1953-1954)*

LARANXEIRA

Citrus aurantium

É unha árbore de folla perenne que medra rapidamente. Acada os 4 ou 5 metros de altura. É orixinaria de China, traída a occidente polos árabes.

O seu tronco é curto, liso e de cor agrisada. As súas pólas soen ter grandes pinchos.

As súas follas teñen unha intensa cor verde brillante; son de forma oval de bordos enteiros. Miden entre 6 e 8 centímetros de lonxitude.

As flores son hermafroditas, pequenas e cun aroma espectacular. Teñen cinco pétalos brancos e soen chamarse “flores de azar”

O froito é a laranxa que é unha baia formada por unha pel rugosa de cor alaranxada. A súa parte intermedia ten una especie de pel abrancazada e no seu interior atópase o froito que comemos.

O cultivo da laranxeira é una parte moi importante da economía de moitos países, como Estados Unidos, a maior parte dos países mediterráneos, México, Paquistán, Brasil, China, India, etc.

En España atopámola sobre todo en Valencia, onde dispoñen de sistemas de rego moi modernos.

Son árbores moi decorativas pola súa abondosa e densa follaxe, polo aroma das flores e polos bonitos froitos.

Cos froitos elabóranse zumes, marmeladas e consúmense en fresco. A súa madeira é boa para queimar e para elaborar pequenas pezas de carpintería.

NANA DE OCTUBRE

Duérmete, mi niña,
que ha venido Octubre
y quiere cantarte
su canción de nube.
No quedan naranjas
en el naranjal.
No quedan limones
en el limonar.
Quedan muy poquitos
rayitos de sol.
Están bien guardados
en mi corazón.
Caballitos blancos
juegan en la playa,
beben despacito
la flor de las aguas.
[...]

Luz Pozo Garza *Adviento*

LIGUSTRO DE CHINA

Ligustrum lucidum

É unha árbore de folla perenne que pode chegar a medir 10 metros.

É orixinaria de China, foi introducida nos xardíns de Europa na Idade Media, quizais pola beleza e aroma das súas flores.

O tronco é máis ben un conxunto de troncos que son como pólas que nacen xa a nivel do chan.

A codia é pardo-agrisada, lisa ou agretada nos exemplares vellos.

As follas son lanceoladas de cor verde brillante na face e mate no envés.

As flores son hermafroditas, de cor branco crema e recedentes.

O cáliz está soldado e a corola é tubular, con dous estames e un pistilo.

Os froitos son baías de cor verdosa que aparecen en acios pendurados.

Ao madurar pasan a cor negra azulada.

O ligustro é usado na medicina chinesa para tratar a diminución da vista, os mareos, a febre e o insomnio.

O conxunto ten un aspecto piramidal. É unha excelente árbore de sombra.

Confortar

as árbores
nunha noite estremecida
nun souto de estrelas xeadas
ollos con restos
de alma...

Olga Patiño Nogueira *Territorio
acoutado*

LOUREIRO

Laurus nobilis

Planta perenne que é mais ben un arbusto que unha árbore polos seus múltiples talos que chega a acadar 18 metros de altura. Orixinaria da rexión mediterránea, na antigüidade era unha planta venerada e consagrada aos deuses.

As súas follas son simples, oblongo-lanceoladas de cor verde escura na face, máis pálida no envés.

As follas están provistas de células oleíferas que lle proporcionan un forte olor cando rompen.

As flores son pequenas, unisexuais de cor branco-verdosas ou amarelas. As masculinas con 8-12 estames. As femininas con 4 falsos estames, ovario, estilo curto e estigma con tres caras. Florece entre febreiro e abril. A polinización é entomógama.

O froito é una baga de 1-1,5 centímetros, ovoide, carnosa, verde primeiro e negra na madurez.

Madura a primeiros de outono.

A semente é lisa e é diseminada polas aves.

Cultívase como planta ornamental e polas súas follas que son utilizadas como condimento.

O loureiro procésase para obter un aceite esencial que se emprega en masaxes e para tratar o reumatismo.

O ramo de loureiro é símbolo de vitoria, con el coroábanse os heroes e os poetas.

INVOCACIÓN AL LAUREL

[...]

¡Oh laurel divino, de alma inaccesible,
Siempre silencioso,
Lleno de nobleza!

¡Vierte en mis oídos tu historia divina,
Tu sabiduría profunda y sincera!

¡Árbol que produces frutos de silencio,
Maestro de besos y mago de orquestas,
Formado del cuerpo rosado de Dafne
Con savia potente de Apolo en tus venas!

¡Oh gran sacerdote del saber antiguo!
¡Oh mudo solemne cerrado a las quejas!
Todos tus hermanos del bosque me hablan;
¡Sólo tú, severo, mi canción desprecias!

[...]

Federico García Lorca. *Libro de poemas*
(1921)

LOUREIRO REAL

Prunus laurocerasus

É un arbusto ou árbore perenne que acada os 8 metros de altura orixinaria de Asia Menor.

O tronco ten una codia escura e lisa con pólas verdes.

As súas follas son ovais, brillantes e de cor verde escuro que miden uns 10 centímetros de lonxitude.

As flores son hermafroditas, de cor branco, aromáticas e agrúpanse en acios axilares.

O froito chámase lorbaga e é unha drupa negra semellante á cereixa.

Os froitos agrúpanse en acios coma as uvas.

As lorbagas son comestibles pero o resto da planta é velenosa.

As sementes conteñen ácido cianhídrico por iso son altamente tóxicas e teñen sabor a améndoas amargas.

As follas frescas empréganse como aromatizante, antiespasmódico e estimulante respiratorio.

A auga destilada do loureiro real forma parte dos xaropes destinados ao tratamento de afeccións bronco-pulmonares.

Cultívase en zonas temperadas como planta ornamental.

Natureza que renace,
campos a reverdecer,
todo brilla mozo e novo
antes de madurecer.

Sabe como a menta fresca,
úleme a herba cortada,
e os trevos de catro follas
soan a sorte atopada.

Yolanda Castaño *Paleta planeta*

MAGNOLIA CADUCA

Magnolia soulangeana

É unha árbore de ata 6 metros de altura orixinaria de China.

O tronco é lixeiro e a súa codia é gris e lisa.

As súas follas son caducas, elípticas con nervadura mediana. Non son coriáceas senón suaves e tenras. Florece no inverno, antes de que saian as follas. Son de cor branco ou rosadas. Saen de forma illada pero abondosa. Teñen forma de tulipán grande de 5-10 centímetros de diámetro.

Os pétalos son grandes, de cor rosa por fóra e mais branco por dentro. Son hexapétalas e no centro dispoñen dunha especie de torre que contén moitos estames e pistilos.

A súa polinización pode ser por insectos ou por outros animais de maior tamaño.

Os froitos son semellantes aos da *Magnolia grandiflora*, non teñen polpa e ábrense caendo unha semente de cada froito.

As sementes teñen forma de bágoa e están envoltas por una membrana carnosa de cor vermella.

A magnolioa caduca é un híbrido que se obtivo por primeira vez en Francia, leva o nome da persoa que a cultivou, Soulange-Bodin.

É moi utilizada en xardinería.

Os perfumes das magnolias adozan os colibrís.

Os xasmíns da miña ollada adornan o teu xardín.

E nel eu planto palabras cunhas letras de marfil.

Palabras, case poemas, que eu escribo para ti.

Para ti, flor relucente, flor de palabras sen fin.

Para ti, miña gacela, brisa que chega ata min.

Antonio García Teijeiro *No xardín do poeta*

MAGNOLIO

Magnolia grandiflora

Árbore perenniflora que pode chegar aos 30 m de altura. É unha especie nativa de Estados Unidos.

A súa copa é densa e lixeiramente piramidal. O tronco é gris ou marrón claro, coa cortiza lisa de nova tornándose estriada ao envellecer.

As follas alternas son simples, ovadas coa marxe enteira. A súa cor é verde brillante escuro.

As flores son hermafroditas, solitarias con 3 sépalos petaloides e 6 pétalos ovalados, de textura cerúlea; con numerosos estames.

O froito é un agregado de múltiples froitiños con dúas sementes avermelladas en forma de piña alongada.

Pode producir sementes aos 10 anos pero a produción máxima acádase aos 25 anos de idade.

Arredor do 50% das sementes poden xerminar e son transmitidas por aves e mamíferos. Os esquíos, os paspallás e os pavos comen as sementes.

Utilízase na xardinaría como árbore ornamental pola súa elegancia e agradable perfume das súas enormes flores.

A madeira é apreciada en ebanistería pero como medra lentamente non é economicamente rendible.

Como planta medicinal úsanse as sementes e a codia para tratar doenzas dixestivas e respiratorias.

A flor tamén ten diversos usos en perfumería.

HIMNO AL ÁRBOL

[...]

Árbol que no eres otra cosa
que dulce entraña de mujer,
pues cada rama mece airosa
en cada leve nido un ser:

dame un follaje vasto y denso,
tanto como han de precisar
los que en el bosque humano, inmenso,
rama no hallaron para hogar.

Árbol que donde quiera aliente
tu cuerpo lleno de vigor,
levantarás eternamente
el mismo gesto amparador:

haz que a través de todo estado
—niñez, vejez, placer, dolor—
levante mi alma un invariado
y universal gesto de amor!

Gabriela Mistral *Ternura*

NOGUEIRA

Juglans regia

A nogueira é unha árbore caducifolia que pode chegar a medir entre 25 e 35 metros de altura.

A casca é de cor gris prateado.

A raíz principal está moi desenvolvida e pode penetrar ata unha profundidade de tres metros e as laterais poden acadar unha distancia de 15 metros.

As follas son caedizas, alternas, imparipinnadas de entre 5 e 9 folíolos.

As flores son unisexuais. As masculinas están reunidas en amentos colgantes. As femininas son terminais, agrúpanse en acios de dúas a cinco flores.

O froito é a noz, unha drupa globosa, primeiro verde pero vai ennegrecendo e fendendo cando madura en setembro-outubro.

As noces posúen un alto valor nutritivo pero cando están verdes conteñen cianuro polo que non é aconsellable consumilas.

A nogueira segrega xuglona polas raíces e polas follas. Esta substancia provoca a denominada alelopatía vexetal, que é a capacidade de evitar a competencia doutras plantas: provócalles estrés, causándolles incluso a morte.

ESTÁ la curva del nogal fingiendo un cuerpo amado por la luz, desnudo, derramado hacia arriba y en silencio, arco tendido entre el dolor y una, musculada por rítmica agonía, madera herida de misericordia.

Antonio Gamoneda *Exentos II.*
Pasión de la mirada (1963-1970)

PALMEIRA DAS CANARIAS

Phoenix canariensis

É endémica nas Illas Canarias e esténdese por xardíns e parques de clima suave.

A súa copa é densa, ten moitas palmas grandes, de ata 5 ou 6 metros de lonxitude.

Os troncos non son propiamente troncos: chámaselles “estípites”. Non medran en grosor, só teñen capacidade de crecemento no seu extremo posterior.

As follas están compostas por numerosas folliñas de cor verde intenso. Forman copas amplas, de ata 10 metros de diámetro.

Son plantas dioicas con flores masculinas e femininas en pés diferentes.

As flores femininas transfórmanse en grandes acios de froitos verdes que ao madurar pasan a cor alaranxada.

Os froitos son dátiles aínda que non teñen a calidade das palmeiras datileiras.

En Canarias utilízanse como alimento para o gando.

As súas follas, as palmas empréganse para o domingo de Ramos.

LA PALMERA PALMIRA

La palmera Palmira, desde las puntas de sus ramas, ve y no mira.

Palmira, la palmera, nació cerca del mar, en la ribera.

Palmira, la palmera, se pasa haciendo el bien la vida entera.

[...]

Gloria Fuertes *La noria de Gloria*

PEREIRA

Pyrus communis

É unha árbore froiteira de folla caduca que pode chegar a medir de 6 a 20 metros de altura.

A súa orixe está na Europa Oriental e no occidente de Asia.

Parece que se coñece e cultiva desde 1000 ou 2000 anos antes de Cristo.

O seu tronco é alto, erecto, grosso e recio.

As follas son verdes, ovais, finamente dentadas e, ás veces, co bordo enteiro.

Florea na primavera antes de agromar as follas e madura ao fin do verán.

As flores agrúpanse en corimbos. Son hermafroditas, pentámeras e de cor branca.

O froito é un pomo de forma redondeada ou piriforme de cor verde amarelento.

As peras consúmense en fresco. Determinadas variedades empréganse para conservas, froitos ao natural en almibre, marmeladas ou xelatina.

A madeira da pereira utilízase para a fabricación de instrumentos musicais debido á súa dureza, gran e peso relativamente livián.

VIENTO

Cantan las hojas,
bailan las peras en el peral;
gira la rosa,
rosa del viento, no del rosal.

Nubes y nubes
flotan dormidas, algas del aire;
todo el espacio
gira con ellas, fuerza de nadie.

Todo es espacio;
vibra la vara de la amapola
y una desnuda
vuela en el viento lomo de ola.

[...]

Octavio Paz *Libertad bajo palabra*

PITÓSPORO

Pittosporum tobira

É un arbusto perennifolio que pode medir ata 10 metros orixinario de China e Xapón.

Ramifica desde a base sempre que reciba luz suficiente, creando tronco, se non se podan, dando lugar a unha pequena árbore.

As follas son ovais, coriáceas, verde escuras pola face, máis pálidas polo envés.

As flores aparecen en pequenas agrupacións de flores ao remate do brote. Son pequenas, brancas, teñen forma estrelada. A primeiros da primavera as flores, moi perfumadas, con olor a azar cobren a planta e son visitadas polas abellas.

O froito é unha cápsula verde redondeada duns 12 milímetros de diámetro.

As sementes son de cor marrón.

O seu uso é fundamentalmente ornamental, empregándose como sebes para delimitar os terreos.

Como elementos decorativos solitarios cando están recortados ou como árbores solitarias no medio do céspede.

AS ÁRBORES

As árbores celebran a chegada do outono.

Non choraban, non se rían.

Sinxelamente aplaudían.

Xa rematara o verán, as festas, as romarías.

Elas deron o seu froito entre chíos de paxaros gallamouto e algarabía.

Quen dixo que estaban tristes, apoucadas e sufrían?

Iso non era certo,

elas só se despedían,

do sol,

das follas,

do aire quente

e da longa luz día.

[...]

Concha Blanco *Cantos da rula*

ROSA DE SIRIA

Hibiscus syriacus

É un arbusto caducifolio de ata 3 metros de altura. Procede de China e Taiwán pero foi máis cultivada aínda en Corea.

As súas pólas erectas están moi estendidas e son de cor gris clara.

As follas son trilobuladas, irregularmente dentadas, con pelos no envés.

As flores van da cor violeta á branca pasando polo vermello, con debuxos púrpuras ou vermellos no centro. Teñen unha vida moi curta: arredor dun día.

A súa floración vai desde o final do verán a mediados do outono.

O froito é unha cápsula de cor pardo amarelo cuberta por pelos amarelos.

É unha especie moi apreciada na xardinaría polas súas flores.

A flor da Rosa de Siria é a flor nacional de Corea do Sur e forma parte de numerosos emblemas nacionais. No himno nacional compárase a Corea con esta flor.

O corpo xeitoso
da folla caída
tremeu asustado
naquela fuxida.

Fuxía co vento.
Fuxía co sol.
Fuxía e fuxía
da luz e da cor.

O corpo xeitoso
da folla caída
sentiuse moi canso
naquela fuxida.

[...]

Antonio García Teijeiro *Cando caen
as follas*

TILEIRO

Tilia cordata

Árbore caducifolia de ata 30 metros de altura.

As súas follas son pequenas en forma de corazón.

As flores son de cor amarelento a verdes moi olorosas. Forman ramalletes que penduran dunha folliña chamada bráctea, que ten unha cor verde máis pálida que a das follas.

A polinización é entomógama. Os froitos son baias.

As flores e as brácteas forman o que desde tempos inmemoriais é coñecida como tila e consumida, unha vez desecada, en forma de infusión. Coas flores elabórase mel.

Os paxaros carpinteiros soen facer o seu niño nestas árbores.

A madeira é excelente para tallar, tornear e para táboas de resonancia de pianos e órganos.

En xardinaría emprégase como árbore de aliñación en grandes rúas e avenidas.

A momia glaciaria “Ötzi” (a momia natural máis antiga de Europa), que ten arredor de 5.200 anos, levaba varios útiles feitos coa codia interna do tileiro.

É a árbore nacional da República Checa.

En moitos pobos, especialmente das rexións xermanas, un grandioso tileiro presidía, na praza ou xunto á igrexa, a vida social que transcorría baixo a súa sombra.

TILO

[...]

Porque tú amas los tilos y la calma
de su flor en tus nervios,
quiero aprender de ti a domar mi alma,
mis ímpetus soberbios.

Lección de serenada mansedumbre,
de paciencia encendida.
Flores de ti, mi lámpara y mi azumbre,
la razón de mi vida.

Como a la flor del tilo en primavera
contra el insomnio torvo,
beberte en infusión, niña, quisiera,
beberte sorbo a sorbo.

Gerardo Diego *La sorpresa*

Relación de poemas polo título

- *Adiós, ríos, adiós fontes* de Rosalía de Castro (FIGUEIRA)
EN: CASTRO, Rosalía de. *Cantares gallegos*. Vigo: Xerais, 1990
- *As árbores* de Concha Blanco (PITÓSPORO)
EN: BLANCO, Concha. *Cantos da rula*. Sada: Edicións do Castro, 2008
- *Balada de los mosquitos* de Rafael Alberti (IUCA XIGANTE)
EN: ALBERTI, Rafael. *Baladas y canciones del Paraná* (1953-1954).
EN: <http://www.brulamia.com/2014/05/balada-de-los-mosquitos.html> [Consulta 18/10/2022]
- *Biografía dunha folla* de Manuel María (ABELEIRA)
EN: MANUEL MARÍA. *Obra completa II: Oráculo para cabaliños do demo*. A Coruña: Espiral Maior, 2001
- *Chove sombra e silencio* de Cesáreo Sánchez Iglesias (CEDRO)
EN: SÁNCHEZ IGLESIAS, Cesáreo. *Do olvido o río*. Ferrol: Sociedad de Cultura Valle-Inclán, 1993
- *Confortar* de Olga Patiño Nogueira (LIGUSTRO DE CHINA)
EN: PATIÑO NOGUEIRA, Olga. *Territorio acoutado*. A Coruña: Espiral Maior, 2017
- *Da árbore* de Xavier Seoane (AILANTO)
EN: SEOANE, Xavier. *Vagar de amor e sombra*. Pontevedra: Deputación, 2004
- *Da ruína da razón nace a palabra* de Pilar Pallarés (CAMELIA)
EN: PALLARÉS, Pilar. *Tempo fósil*. Santiago: Chan da pólvora, 2018
- *Está la curva del nogal fingiendo* de Antonio Gamoneda (NOGUEIRA)
EN: GAMONEDA, Antonio. *Esta luz. Poesía reunida (1947-2004): Exentos II. Pasión de la mirada (1963-1970 y 2003)*. Vol. 1. Barcelona: Galaxia Gutenberg, 2004

- *Himno al árbol* de Gabriela Mistral (MAGNOLIO)
EN: MISTRAL, Gabriela. *Poesías Completas: Ternura*. Santiago de Chile: Ed. Andrés Bello, 2001
- *Invocación al laurel* de Federico García Lorca (LOUREIRO)
EN: GARCÍA LORCA, Federico. *Libro de poemas (1921)*. Barcelona: Ariel, 1982
- *La palmera Palmira* de Gloria Fuertes (PALMEIRA)
EN: FUERTES, Gloria. *La noria de Gloria*. Madrid: Magisterio Casals, 1999
- *Los espinos* de Luis Cernuda (ESPIÑO BRANCO)
EN: CERNUDA, Luis. *Antología poética*. Madrid: Alianza, 1985
- *Mudan as árbores* de Xohana Torres (CERDEIRA)
EN: TORRES, Xohana. *Poesía reunida (1957-2001)*. Santiago: P.E.N. Clube de Galicia, 2004
- *Nana de octubre* de Luz Pozo Garza (LARANXEIRA)
EN: POZO GARZA, Luz. *Memoria Solar. Obra poética: Adviento*. Santiago: Linteo, 2004
- *Natureza que renace* de Yolanda Castaño (LOUREIRO REAL)
EN: CASTAÑO, Yolanda. *Paleta Planeta*. A Coruña: Baía, 2021
- *O corpo xeitoso* de Antonio García Teijeiro (ROSA DE SIRIA)
EN: GARCÍA TEIJEIRO, Antonio. *Cando caen as follas*. A Coruña: Everest Galicia, 2006
- *O souto e a esperanza* de Helena Villar Janeiro (CASTIÑEIRO)
EN: VILLAR JANEIRO, Helena. *Remontar o río*. A Coruña: Tirar do fío, 2013
- *Os perfumes das magnolias* de Antonio García Teijeiro (MAGNOLIA CADUCA)
EN: GARCÍA TEIJEIRO, Antonio. *No xardín do poeta*. Vigo: Xerais, 2022
- *Tilo* de Gerardo Diego (TILEIRO)
EN: DIEGO, Gerardo. *Versos escogidos: La sorpresa*. Madrid: Gredos, 1970
- *Viento* de Octavio Paz (PEREIRA)
EN: PAZ, Octavio. *Libertad bajo palabra*. Madrid: Cátedra, 1988

Bibliografía

- ALBERTI, Rafael. *Baladas y canciones del Paraná* (1953-1954).
EN: <http://www.brulamia.com/2014/05/balada-de-los-mosquitos.html> [Consulta 18/10/2022]
- ALMUIÑA DÍAZ, Carlos. *Ría Leda*. Oleiros: Concello, 1982 (Informe Comisión de Urbanismo)
- BLANCO, Concha. *Cantos da rula*. Sada: Edicións do Castro, 2008
- CASTAÑO, Yolanda. *Paleta Planeta*. A Coruña: Baía, 2021
- CASTRO, Marisa. *Guía das árbores de Galicia*. Vigo: Xerais, 1989
- CASTRO, Rosalía de. *Cantares gallegos*. Vigo: Xerais, 1990
- CERNUDA, Luis. *Antología poética*. Madrid: Alianza, 1985
- COLEXIO OFICIAL DE ARQUITECTOS DE GALICIA. *R. González Villar e a súa época*. Vigo: Editorial Brais Pinto, 1975
- DIEGO, Gerardo. *La sorpresa*. EN: DIEGO, Gerardo. *Versos escogidos*. Madrid: Gredos, 1970
- FUERTES, Gloria. *La noria de Gloria*. Madrid: Magisterio Casals, 1999
- GAMONEDA, Antonio. *Exentos II. Pasión de la mirada (1963-1970 y 2003)*. EN: GAMONEDA, Antonio. *Esta luz. Poesía reunida (1947-2004)*. Vol. 1. Barcelona: Galaxia Gutenberg, 2004
- GARCÍA LORCA, Federico. *Libro de poemas (1921)*. Barcelona: Ariel, 1982
- GARCÍA TEIJEIRO, Antonio. *Cando caen as follas*. A Coruña: Everest Galicia, 2006
- GARCÍA TEIJEIRO, Antonio. *No xardín do poeta*. Vigo: Xerais, 2022
- GARRIDO MORENO, Antonio. *El arquitecto Rafael González Villar*. A Coruña: Deputación Provincial, 1998
- KINGSBURG, Noel. *Historias secretas de los árboles*. Barcelona: Blume, 2018

- MANUEL MARÍA. *Oráculo para cabaliños do demo*. EN: MANUEL MARÍA. *Obra completa II*. A Coruña: Espiral Maior, 2001
- MISTRAL, Gabriela. *Ternura*. EN: MISTRAL, Gabriela. *Poesías Completas*. Santiago de Chile: Ed. Andrés Bello, 2001
- MORO SERRANO, Rafael. *Guía de los árboles de España*. Barcelona: Omega, 1988
- NIÑO RICOI, Henrique. *Guía das árbores de Galicia*. [A Coruña]: Baía, 2006
- OLEIROS, Concello. *A herdanza do pobo*. Oleiros: Concello, 2007
- PALLARÉS, Pilar. *Tempo fósil*. Santiago: Chan de pólvora, 2018
- PATIÑO NOGUEIRA, Olga. *Territorio acoutado*. A Coruña: Espiral Maior, 2017
- PAZ, Octavio. *Libertad bajo palabra*. Madrid: Cátedra, 1988
- POZO GARZA, Luz. *Adviento*. EN: POZO GARZA, Luz. *Memoria solar. Obra poética*. Santiago: Linteo, 2004
- SÁNCHEZ IGLESIAS, Cesáreo. *Do olvido o río*. Ferrol: Sociedad de Cultura Valle-Inclán, 1993
- SEOANE, Xavier. *Vagar de amor e sombra*. Pontevedra: Deputación, 2004
- TORRES, Xohana. *Poesía reunida (1957-2011)*. Santiago: P.E.N. Clube de Galicia, 2004
- VILLAR JANEIRO, Helena. *Remontar o río*. A Coruña: Tirar do fío, 2013
- VV.AA. *R. González Villar e a súa época*. Vigo: Colexio Oficial de Arquitectos de Galicia; Editorial Brais Pinto, 1975
- VV.AA. *Árboles de España y del mundo*. Madrid: Tikal, 2013
- VV.AA. *Guía de árboles y plantas de jardín*. Barcelona: Omega, 2008

Biblioteca Central Rialeda
Avda. Rosalía de Castro, 227A
15172 Perillo - Oleiros (A Coruña)

Tel. 981 639 511

Correo electrónico: biblioteca.rialeda@oleiros.org

Web das bibliotecas municipais: <https://www.oleiros.org/bibliotecas>

Catálogo do fondo bibliográfico: <http://catalogo-rbgalicia.xunta.gal/>

Visita o noso blog: <http://bibliotecasoleiros.blogspot.com>

Síguenos en twitter @bibloleiros

Bibliotecas Públicas
Municipais

1º Premio Nacional María Moliner 2011
Premio Fomento da lectura LIBER 2017

Concello de Oleiros

Bibliotecas Públicas
Municipais

1º Premio Nacional María Moliner 2011
Premio Fomento da lectura LIBER 2017

Concello de Oleiros

www.oleiros.org